

2. Котормонун автору сөзмө-сөз которуу тенденциясынан алыс болуу менен түрдүү ыкмаларды жана методдорду, лексикалык-семантикалык өзгөртүүлөрдү, грамматикалык, стилистикалык трансформацияларды колдоно билүүсү зарыл экендиги белгиленген;

3. Котормо учурунда трансформациялардын колдонулушуна, жалпы мүнөздөмөсүнө жана котормодо аял концептин туюнткан каражаттарды которуу жолдоруна жана ыкмаларына талдоо жүргүзүлгөн.

Адабияттар тизмеси:

1. **Караева, З.К.** Перевод и семиотика [Текст] / З.К. Караева. – Бишкек, 2006. – 331 с.
2. **Абдиев, Т.** Котормо таануу илимине киришүү [Текст] / Т. Абдиев. – Бишкек, 2008. – 113 с.
3. **Бархударов, Л.С.** Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода [Текст] / Л.С. Бархударов. - М.: Стеоротип, 1975. – 240 с.
4. **Акматова, А.А.** Возрастные различия концепта «Женщина» и их жизненные обязанности в кыргызском языке [Текст] / А.А. Акматова // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУМУ, 2021. – №1. – С. 92-97.
5. **Акматова, А.А.** Репрезентация образного и символического значения концепта «Женщина» в кыргызской и британской культурах [Текст] / А.А. Акматова, Г.Т. Жээнбекова, А.А. Тажибаева // Наука. Образование. Техника. – Ош: КУМУ, 2023. – №3. – С. 119–125.
6. **Драйзер, Т.** Женни Герхардт: кыргыз тилине котормосу [Текст] / Ж. Абаев. – Бишкек, 1978.

Поступила в редакцию: 15.01. 2024 г.

УДК 81 373. 21+811

Исабеков И.Н.

к.филол.н., доцент Межд. универ. им. К.Ш.Токтомаматова, Кыргызская Республика

Атажанова Н.А.

к.филол.н., доцент Межд. универ. им. К.Ш.Токтомаматова, Кыргызская Республика

АК-БУЛАК ЖАНА БАРКЫРАК ЖЕР-СУУ АТТАРЫНЫН ТАРЫХЫЙ-ЛИНГВИСТИКАЛЫК ЖАКТАН ИЗИЛДЕНИШИ

Изилөөнүн предмети катары топонимдин курамын түзгөн Ак-Булак жана Бар-кыр-ак бир муундуу уңгу сөздөр кыргыз-түрк тилдик катмарга тиешелүү морфемаларга этимологиялык анализ жүргүзүү болуп эсептелет. Изилдөөнүн максаты топонимди тектеш тилдердеги лексикалык бирдиктер менен салыштырып, анын ички маңызын тилдик фактылардын негизинде ачып берүү болуп саналат. Изилдөөнүн методдоруна салыштырма-тарыхый ыкманын тутумундагы этимологиялык талдоо менен кошо семантикалык анализ пайдаланылды. Изилдөөнүн баалуулугу болуп топонимге биринчи жолу тарыхый-салыштырма методдун негизинде этимологиялык талдоо жүргүзүү. Изилдөөнүн практикалык мааниси катары кыргыз тил илиминин ар кандай тармактарында (лексикология, этимология) лингвистикалык негиз болуп бере алат. Сунуш. Кыргыз тили кыргыз элинин улуу мурасы. Ошондуктан баба тилдеги табышмактуу жер-суу аттарынын бааштапкы фармасын ачып берүү же колдонуудан чыгып бара жаткан байыркы сөздөрдү кийинки урпактарга жеткирүү сөз баккан адамдын ыйык парзы деп сунушталат. Анткени, кыргыз тили жана кыргыз тарых бурмалоого дуушар болгон. Андыктан биздин милдет тарыхый адилеттүүлүктү ордуна коюу болуп эсептелет. Ошондо гана илимпоз илимий эмгегинде натыйжалуу жыйынтыктарга жетишип, кыргыз тил илимине салым кошторуу белгиленди.

Негизги сөздөр: тарыхый –лингвистикалык; топонимдерди изилдөө; Ак-Булак; Баркырак ; аак; тарых; жер-суу аттары; салым; этимон.

ИСТОРИКО-ЛИНГВИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ТОПОНИМОВ АК-БУЛАК И БАРКЫРАК

Предметом исследования в данной работе является проведение этимологического анализа топонимов Ак-Булак и Бар-кыр-ак, принадлежащих к киргизско-тюркскому языковому пласту. Цель

исследования - сравнить топонимы с лексическими единицами родственных языков и выявить его внутреннюю сущность на основе лингвистических фактов. Методы исследования-наряду с этимологическим анализом в системе сравнительно-исторического метода использовался семантический анализ. Ценность исследования: заключается в проведении этимологического анализа топонима впервые на основе историко-сравнительного метода. Определены лексико-семантическая и структурно-словообразовательная модели, историко-лингвистическим методом показаны особенности образования топонимов. Полученные результаты топонимообразующим компонентом является корневое слово аак. Практическая ценность исследования заключается в том, что оно может послужить лингвистической основой в кыргызском языкознании. Рекомендация - кыргызский язык великое наследие кыргызского народа. Священный долг мастера слова-раскрыть первоначальную форму загадочных топонимов на языке предков или передать будущим поколениям древние слова, вышедшие из обихода. Ведь кыргызский язык и история подверглись искажениям. Наша задача - восстановить историческую справедливость, только тогда ученый добьется эффективных результатов в своей научной деятельности и внесет вклад в кыргызское языкознание.

Ключевые слова: историко-лингвистический; исследование топонимов; Ак-Булак; Баркырак; аак; история; топонимика; вклад; этимон.

HISTORICAL AND LINGUISTIC STUDY OF TOPONYMS AK-BULAK, BARKYRAK

Subject of study. The monosyllabic root words Ak-Bulak and Bar-kyr-ak, which make up the toponym, are considered an etymological analysis of morphemes belonging to the Kyrgyz-Turkish linguistic layer. The purpose of the study is to compare toponyms with lexical units of related languages and identify their internal essence based on linguistic facts. Research methods. Along with etymological analysis, semantic analysis was used in the system of comparative historical method. The value of the study lies in conducting an etymological analysis of the toponym for the first time based on the historical-comparative method. The lexical-semantic and structural-word-formation models are determined, and the features of the formation of toponyms are shown using the historical-linguistic method. The results have been received. The main component of the toponym is the root word aak. The term "Aak-Bulak", meaning "small, small" springs, is derived from the word bul-ak, which means "flowing spring water, moving water". Ak-Bulak, Barkyrak, and other toponyms are evidence of this. The practical value of the study is that it can serve as a linguistic basis in the field of etymology and lexicology in Kyrgyz linguistics. Offer. The Kyrgyz language is the great heritage of the Kyrgyz people. That is why the sacred duty of a master of words is to reveal the original form of mysterious toponyms in the language of their ancestors or to pass on to future generations ancient words that have fallen out of use. After all, the Kyrgyz language and history have been distorted. Therefore, our task is to restore historical justice. Only then will the scientist achieve effective results in his scientific activities and contribute to Kyrgyz linguistics.

Keywords: historical and linguistic; research of toponyms; Ak-Bulak; Barkyrak; aak; history; toponymy; contribution; etymon.

Киришүү. Жер-суу аттарында тилдин тарыхы камтылган. Ал тарых анын түпкүрүндө. Ошол себептен, тилдин тереңине чөгүп кеткен сөздөрдүн мааниси окурманга түшүнүксүз. Ошондой тилдин табышмактуу сыры *Бар-кыр-ак жана Ак-Булак* өңдүү уңгу сөздөрдө жашырылган. Мындай сөздөр Д.И. Сарыгуловдун “Кыргыз мамлекеттүүлүгүн сактап калабы”? деген китебинде “Илим аныктагандай, тилде ачык тыбыш жаралып, аны жабык тыбыш менен кенен айкалыштыруу мүмкүнчүлүккө байланыштуу болгон. Демек, эң алгачкы сөздөр кыска, *бир муундуу* болгон. Алар: ай, ой, ал, ак, от, ит, ич, ач, ат, эл, чап, чат, кан, сүт жана ушул сыяктуу сөздөр. Тил жаңы жаралганда бир сөз бир нече мааниге ээ болгондугу белгиленген” [1].

Албетте, Кыргыз жер-суу аттары илимий жактан өнүгүүнүн үстүндө экендиги талашсыз. Э.М. Мурзаевдин, С. У. Умурзаковдун, Д. Исаевдин жана башка эмгектери жер-суу аттарынын принципалдуу теориялык жана практикалык маселелерин ачып беришти. Жер-суу аттарын изилдөөдө К. Конкобаевдин, Н.Р. Жапаровдун, Л.С. Сулайманованын, Н.Р. Акматовдун, М.С.

Шамшиеванын, Е. Койчубаевдин, Т.Д. Жанузаковдун жана башка илимий эмгектери түрк жер-суу аттарынын жалпы жана айрым маселелерине арналган.

Бирок, аталган эмгектерде изилденип жаткан жер-суу аттары оозго да алынган эмес. Мындай көрүнүш кыргыз топонимиясын калыптардырган географиялык аталыштар жетиштүү деңгээлде изилденбегенин кабар берет.

Изилдөөнүн максаты. Кыргыз тилиндеги топонимдин формасын тактоо. Ошондуктан этимологиянын элдик жана илимий ыкмалары колдонулат. Бул ыкмалар топонимдин маңызын тактоого көмөк көрсөтөт, анткени топонимдин жандырмагы байыркы кыргыз тилинин тереңине чөгүп кеткен алгачкы турпатында.

Изилдөөнүн предмети болуп жер-суу аттары эсептелет, анткени бул сөздөр эч бир илимий адабияттарда ушул күнгө чейин оозго алынбаган сырдуу аталыштардын катарын толуктайт.

Изилдөөнүн практикалык мааниси. Кыргыз тил илиминдеги лингвомаданият таануу жумуштарын жүргүзүүдө теориялык, практикалык багытта методологиялык негиз болуп бере алат. Эң негизгиси топонимикалык сөздүктөрдү түзүүдө гана салым кошпостон, жалпы эле география илимин окутууда чоң кызмат аткарат.

Изилдөөнүн баалуулугу. Топонимге биринчи жолу тарыхый-тилдик методдун алкагында этимологиялык анализ жүргүзүү. Лексика-семантикалык жана структуралык-сөз жасоочу моделдер аныкталып, тарыхый-лингвистикалык жол аркылуу топонимдин калыптануу өзгөчөлүгү көрсөтүлөт.

Изилдөөнүн натыйжалары жана талкууланышы. Кыргыз тилиндеги Ак-Булак уңгу сөздөн куралып: I. Ак-(суу, таза, тунук, чындык,); II. Булак-(жер алдынан чыккан суу, кайнар, башат) деген маанилерди билдирсе, Баркырак үч уңгу сөздөрдөн түзүлүп: I. Бар- (бир нерсенин болушу, кетүү, жүрүү, бир жакты карай багыт алуу); II. Кыр- (тоонун кырка тартып, жондонуп чыгып турган бөлүгү, тоонун көтөрүлүп чыгып турган жону, бир нерсенин чети, кырдаанып чыгып турган бөлүгү); Ак-(суу, таза, тунук, чындык,) маанилерди туюнтат [2].

Жергиликтүүлөрдүн айтымында, Ак-Булак “суусу тунук” жана “таза” болгондуктан аталган десе, айрымдары булактын айланасы ак топурактуу келгендиктен Ак-булак деп аталган деп божомолдошот.

К. Сейдакматовдун Кыргыз тилинин кыскача этимологиялык сөздүгү деген эмгегинде “Булак байыркы түрк тилинде йул сөзү “булак” маанисин берген. Ага –ак мүчөсү кошулуп, йулак “булак, агым” сөзү жаралган. Сөз башында й тыбышы б тыбышына өтүүдөн йулак сөзү булак болуп өзгөргөн. Азыркы булак сөзү байыркы түркчө йул+ак деген морфемалардан куралгандыгы жөнүндө айткан” [3].

Албетте, булак сөзү кыргыз-түрк тилдеринде кеңири тараган географиялык апеллатив: кырг. булак-башат (родник, источник); казах. булак-башат (родник, источник); карак. булак-башат (родник, источник); ног. булак-башат (родник, источник); байырк. түрк. булак-башат (родник, источник); турецк. булак-башат (родник, источник); азерб. булак-башат (родник, источник); түркм. булак-башат (родник, источник); татар. болак-башат (родник, источник); тувин. булак-башат (родник, источник); өзбек. булак-башат (родник, источник).

Анализ көрсөткөндөй, бардык кыргыз-түрк тилдеринде булак сөзү бирдей семантикалык мааниге ээ. Ошого карабастан булактар ар кандай сапаттарына карата бөлүнөт. Алардын арасында түстү туюндурбаган булак аттары да кездешет.

Алсак, Д. Исаев Кыргызстандагы Сары-Булак аталышындагы булактар сары түстүк мааниде эмес, сары сөзү фарс тилинде “баш” маанисин берерин жазып, “Сары-Булак башат”; бир нерсенин башы, башталышы деген мааниде деп түшүндүргөн [4].

Л. Сулайманова: “Кара-Булак” - грунтовый родник. В гидронимах выступает в значении “грунтовая, почвенная” [5].

А. Оморов Кара-Булак – “Колзас дайрасынын оң куймасы Мрасс дайра бассейнинине кошулат. Дайра башаты деңиз деңгээлинен 700,0 м. бийиктикте жайгашкан жантайыңкы бөксө тоолор бетинен пайда болгон Шор өзөндөр жана булактар жыйындысынан башталат. Дайра чат туурасы -585, 3 м., узундугу – 4, 2 км. Шор тилинде кара-кара булук-булак, демек “кара булак” дегенди билдирет” [6].

Демек, Кара-Булак, Сары-Булак түстү туюндурбаган таза, тунук жердин түбүнөн чыккан чоң, башкы булактардын аты.

Анда “Ак-Булак” сөзү эмненин түшүндүрөт?

Э. М. Мурзаевдин “Словарь местных географических терминов” аттуу сөздүгүндө “Акбулак – назв. многочисленных ручьев во всех районах республики. Из тюрк. ак “протекать”, “стекать” и булак “ручей” в противоположность Карабулак или Карасу, ручьями питаемым подпочвенными водами) деп жазган [7].

К. Конкобаевдун “Топонимия южной Киргизии” деген эмгегинде “О наличии источника, его температуре, вкусовых и других качествах, об истоке: *Ак-Булак* (текучий родник)” экендигин айткан [8].

О.Т. Молчанова: “Топонимический словарь Горного Алтая” деген сөздүгүндө “Ак-Булак р; п. Көк-Суу Аргутской, н. п. Кош-Агач, система Южно-Чуйского хр. Ак-булак-букв. белый, мутно-белый, ледниковый родник, ключ” [9].

Демек, илимпоздордун пикиринде *Ак-Булак* “жылжып аккан суу, агын, булак суусу, мөңгү суусунан куралган булак” деген маанилерди туюндурат.

Экинчи топоним Баркырак топоними. Бул топоним боюнча илимий адабияттардан алгылыктуу маалыматты кезиктирүүгө мүмкүн эмес. Ошон үчүн топонимдин аталышы ушул күнгө чейин табышмак бойдон калууда. Эл арасында, “*Беш-Арал менен Баркырак, Суулары түшөт шаркырап*” деген илгерки мезгилдердеги белгисиз автордун ыр саптары эл оозунда айтылып калган. Ошого байланыштуу жергиликтүүлөр Баркырак жайлоосунан агып түшкөн суулар баркырап, шаркырап өзгөчө добуш чыгарып аккандыктан аталган деп божомолдонот.

Мындан тышкары, “Чаткал өрөөнүндөгү жер-суу аттарынын сыры” деген макаласында анын түпкү маанисин ачып берүү үчүн аракет жасалып, “Аймакта жай айларында кар кетпеген кырларга байланыштырып, ак кырга бар, кыр akka бар, бар кыр akka деген сөздөрдөн Баркырак деген географиялык аталыш байыркы кезде жаралган деп көрсөтүлгөн” [10].

М.К. Койчиевдин, Р.Т. Акматовдун “Западный Тянь-Шань” деген китебинде “Продвигая на запад вы окажетесь в долине реки Баркырак. Долина узкая, общий уклон крутой. Русло реки загромождено крупными валунами и река протекает шумно, образуя в долине эхо. Отсюда название “Баркырак” “что значит в переводе “Эхо” [11].

Демек, авторлордун пикиринде Баркырак сөзү жаңырык (эхо) сөзүнөн келип чыккан. А. Оморов: “Барсук-Том дайрасынын оң куймасы. Дайра башаты д. д. 700,0 м. бийиктикте Пыхтуха тоо кыркаларынын түштүк жантайыңкы бетинен пайда болгон Шор өзөндөр жана булактар жыйындысынан башталат. Дайра жээгинен Израсс кыштагы жайгашкан. Байыркы түрк тилинде *бар-жоголуп кетүү*, суг-өзөн, демек соолуп кетүүчү дайра деген түшүнүк” экендигин тастыктаган [12].

Андыктан, топонимдин курамын түзгөн сөздөрдүн лексикалык маанилерине баркырап, шаркырап аккан сууларга эч кандай тиешеси жок сезилгендигиндиктен, бизде аймак кантип, кандайча Баркырак деп аталып калган деген суроо туулат. Ошол себептен, мындай этимологиялык талдоолор бизди канааттандырбайт, анткени илим талабына жооп бербейт.

Көрсө, *ак (аак)* уңгу сөзү байыркы кыргыз тилинде “*майда, кичине, чоң эмес*” деген маанилерди түшүндүрүптүр.

Алсак, “Улуу кыргыз каганатындагы жер-суу аттары” деген китепте “Ак-Балык-Тельбес дайрасынын оң куймасы, 1,5 км. жогору жагында Тельбес кыштагында жайгашкан. Дайра узундугу -3, 0 км. Шор термини боюнча *аак-майда*, палык-балык деген түшүнүк, демек, “*майда балык*” дайрасы деген түшүнүк” [6].

Ушундай эле пикирди Г. П. Старков, Е. И. Старкова Тоолуу шор кыргыздардын географиялык топонимдик кыргызча сөздүгү деген эмгегинде “Ак-Балык. Шор термини боюнча *аак-майда*, палык-балык деген түшүнүк, демек, “*майда балык*” дайрасы деген мааниде учуратабыз” [12].

Б.К. Ондар: “Топонимический словарь Тувы” деген сөздүгүндө “Ак-Хаак-Кара-Суг – р. Дзун-Хемч.; ак “белый, чистый”, *хаак “мелкий талник*, талниковый, ивовый; прут, лоза; розга”, кара суг “родник, родниковая река, источник, ключ”; букв., с белым талником родник, то есть речка с прозрачной чистой водой по берегам которой – заросли талника” [13].

Автор Ак-Хаак-Кара-Суу таза булак суусунун жээгинде калың чыккан *майда* талдар жөнүндө жазган.

Демек, Ак-Булактар байыркы мезгилде “майда” булак деген түшүнүк берген. Кийин *аак* сөзүнүн бир “*а*” түшүп калып, “жылжып аккан суу, агын булак суусу” маанилерди туюндуруп калган. Ошондуктан изилдөөчүлөр Кара-Булак, Сары-Булак жана башка булактарга мүнөздөмө беришип, Ак-Булактын түпкү маанисинен кабардар болбогондуктан, илимий чөйрөнү ынандырган же алардын купулуна толгон чечимге келе алышпаган сыяктуу.

Иликтөө көрсөткөндөй, Аак-Булак, Бар-кыр-аак аталышы эзелки доорлордо жаралган кыргыз тилинде төл сөздөр. Төл сөздөр байыркынын белгиси. Эзелки мезгилдерде айрым аймактагы булактар *бир нече майда булактар* куралгандыктан Аак-Булак деп аталып, Беш-Арал коругундагы Көчкүлүү-Сайдан башталган кырлар Зылайга чейин ылдыйлаган сайын *майда* көрүнүп же барып, барып *майдаланып*, Чаткал дайрасынын жээгине жеткенде жок болуп кеткендиктен Бар-кыр-аак деп аталган. Анткени, баба тилдеги уңгу сөздөр өзгөрбөйт, башка тилдердин таасири астында жуурулушуп сиңип кетпейт. Ошондуктан кыргыз тили өзгөрүлбөй сакталып келген. Бекеринен даниялык окумуштуу В. Томсен кыргыз тилиндеги жер-суу аттары туруктуу келерин белгилебесе керек эле. Буга Ак-Булак, Баркырак жана башка жер-суу аттары күбө.

Иликтөө көрсөткөндөй, Сары-Булак, Кара-Булактар кыргыз тилинде түстү туюндурбагандай эле, Ак-Булак термини да түстү туюндурбайт, себеби Кыргыз жер-суу аталыштары (Чаткал) Сибирь, Алтай топонимикалык системасынын курамындагы эң алгачкы байыркы катмар болуп эсептелинет.

Б.М. Юнусалиев “Кыргыз элинин Алтай тоо кыркаларын жердеген уруулар менен генетикалык жана тилдик байланышы биринчи кезекте кыргыз жеринде сакталган топонимдер аркылуу чагылдырыларын айтып, көпчүлүк жер-суу аттары Кыргызстанга Алтайдан кыргыз уруулары тарабынан алынып келингенин” белгилебейт эле [14].

Ырас, кыргыздар Сибир элдери менен генетикалык жана тилдик жактан тыгыз байланыштагы түбү теги бир байыркы эл, анткени “түрк термининен деген көп аталыштардын бардыгы чындыгында кыргыз диалектисинин аталыштары болуп саналат. Бирок, орус тилдүү жазган филолог, философ же башка илимдин адистери болобу “*кыргыз*” деген терминди “*киргиз*” деген терминге алмаштырып жазгысы келишпей, экинчиден мурунку замандарда “Улуу кыргыз каганаты” болуп аталып, азыркы орустар жашаган Сибир аймактарында

жалаң кыргыз эли жашагандыктарын өткөн тарыхты эске алуу менен, кыргыз диалекти жалаң түрк диалекти деп алмаштырылып жазып келишкен [6].

Себеби, “кыргыздар аскердик *турук-жасак-ордо* түзүшүп бирдей мыйзам-эрежелер менен жашап эл ичинде тартип, адилеттүүлүктү, бейпилдикти орнотушкан. Турукка кирген кыргыз насилдүү кырк уруу эл кийин Туруктар (түрктөр) деген атка конгон. Кыргыздар аскердик мамлекет-Ордо-Турук түзүп жоо чапка эл катары 2200-3000 жыл мурун эле белгилүү ал эми Түрк эли деген түшүнүк алгач 1400 (б. з. 600-ж) мурда пайда болгон” [15-17].

Демек, адам заттын тарыхындагы алгачкы сөздөр кыргыз тилинде жаралган.

Сунуш. Кыргыз тили кыргыз элинин улуу мурасы жана маданияты. Ошондуктан баба тилдеги табышмактуу жер-суу аттарынын баштапкы фармасын ачып берүү же колдонуудан чыгып бара жаткан байыркы сөздөрдү кийинки урпактарга жеткирүү сөз баккан жана сөздүн баасын билген адамдын ыйык парзы. Анткени, кыргыз тили жана тарых бурмалоого дуушар болгон. Андыктан биздин милдет тарыхый адилеттүүлүктү ордуна коюу болуп эсептелет.

Жыйынтык

Эзелки мезгилде кыргыз тилинин негизинде жаралган “аак” (майда, кичине, чакан маанисиндеги) уңгу сөзүнүн негизинде Ак-Булак, Баркырак жер-суу аттары келип чыккан. Топонимдердин сырдуу аталыштарынын түпкү формалары этимологиялык талдоонун жардамы аркылуу калыбына келтирилди. Байыркы доордо пайда болгон топонимдер өзгөчө туруктуу келип, эзелтеден бүгүнкү күнгө чейин башка тилдердин таасири астында өзгөрүлбөй, сиңип кетпей, сакталып келгендиги менен баалуу. Анткени, мындай сөздөр Евразия континентиндеги элдердин тилдериндеги алгачкы турпаты (формасы) болуп эсептелүүдө.

Адабияттар тизмеси:

1. **Сарыгулов, Д.И.** Кыргыз мамлекеттүүлүгүн сактап калабы? [Текст] / Д.И.Сарыгулов. - Бишкек, 2010. – С. 45 - 46.
2. Кыргыз тилинин сөздүгү [Текст] / Под ред. А. Акматалиева // AVRASYA PRESS. – Бишкек, 2016.- 1 Т.- 603 с.
3. **Сейдакматов, К.** Кыргыз тилинин кыскача этимологиялык сөздүгү [Текст] / К.Сейдакматов.- Ф.: Илим, 1988. - 66 б.
4. **Исаев, Д.** Жер-суу аттарынын сыры [Текст] / Д.Исаев. - Ф.: Мектеп, 1977. - С. 45 - 50.
5. **Сулайманова, Л.С.** Народные географические термины в топонимии Кыргызстана [Текст] / Л.С.Сулайманова. - Бишкек, 2009. - 137с.
6. **Оморов, А.** Улуу кыргыз каганатындагы жер-суу аттары [Текст] / А.Оморов. - Бишкек: Калем, 2019. - 57 б.
7. **Мурзаев, Э.М.** Словарь местных географических терминов [Текст] / Э.М.Мурзаев. - Москва, 1959. -13 с.
8. **Конкобаев, К.К.** Топонимия Южной Киргизии [Текст] / К.К.Конкобаев.- Фрунзе, 1980. - 77 с.
9. **Молчанова, О.Т.** Топонимический словарь Горного Алтая [Текст] / О.Т.Молчанова // Горно-Алтайская типогр.- Горно-Алтайск, 1979. - 123 с.
10. **Исабеков, И.Н.** Чаткал өрөөнүндөгү жер-суу аттарынын сыры [Текст] / И.Н.Исабеков // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана.- Бишкек, 2016. - № 11. - 126 с.
11. **Койчиев, М.К.** Западный Тянь-Шань [Текст] / М.К. Койчиев, Р.Т.Акматов. - Бишкек: Айат, 2007.- 14 с.
12. **Старков, Г.П.** Тоолуу шор кыргыздардын географиялык топонимдик кыргызча сөздүгү [Текст] / Г.П.Старков, Е.И.Старкова. - Бишкек: Турар, 2014. - 20 б.
13. **Ондар, Б.К.** Топонимический словарь Тувы [Текст] / Б.К.Ондар. - Абакан, 2004. - 43 с.
14. **Юнусалиев, Б.М.** Кыргыз диалектологиясы [Текст] / Б.М.Юнусалиев.- Фрунзе, 1971. - 38 с.
15. **Кадыркулов, К.** Ак калпак, кыргыз өз уя [Текст] / К.Кадыркулов. - Бишкек, 2023. – 33. - 48 с.
16. **Исабеков И.** Этимология топонима вершины Манас [Текст] / И. Исабеков // Наука. Образование. Техника.- Ош: КУМУ, 2023. - №3. - С. 121-128.

17. Исабеков И. Этимология топонима Чаткал [Текст] / И. Исабеков // Наука. Образование. Техника. - Ош: КУМУ, 2023. - №3. - С. 128-134.

Поступила в редакцию: 16.01.2024 г.

УДК 811.512.154:821.512.154

Станалиева Г.М.

к. филол. н., ст. преп. Кыргызско-Турецкого универ. Манас, Кыргызская Республика

Колдошов Т.Р.

к. филол. н., доц. Кырг. гос. универ. культ. и иск. им. Б. Бейшеналиевой, Кыргызская Республика

СОРОНБАЙ ЖУСУЕВДИН СТИЛИСТИКАЛЫК ӨЗГӨЧӨЛҮГҮ: «О, АНДА КӨКТӨМ ЭЛЕ» ЫРЫНЫН МИСАЛЫНДА

Жумушта изилдөөнүн предмети катары акын С. Жусуевдин стилистикалык өзгөчөлүгү изилденет. Изилдөөдө «О, анда көктөм эле» аттуу ырын талдоо аркылуу акындын стилистикалык өзгөчөлүгүн көрсөтүү максат кылынат. Акындын аталган ырындагы колдонгон көркөм сөз каражаттарын, лексикалык-стилистикалык табылгаларын, көркөм чеберчилиги, сөз менен иштөө, образ жаратуу, идеяны ачып берүү, психологиялык-эмоционалдык кырдаалдарды жаратуу чеберчилигин аныкталды. Бул максатка ылайык, макалада «О, анда көктөм эле» ырынын идеясы, ал идеяны ачууда акын колдонгон көркөм тилдик каражаттарынын аткарган кызматы, ырдын композициялык курулушу талдоого алынды. Натыйжада, акын С. Жусуевдин поэтикалык чеберчилигиндеги негизги өзгөчөлүктөрү: алсак, жетпей калган сүйүүнү ашкере кайгы менен, пессимистик маанайда эмес, жайдары, жаркын маанайда баяндаганы, акын лирикасында көз алдыга тартылган элестүү, таасирдүү образдарды жаратууга умтулганы, бир ырда эле түрдүү композициялык планды иштеп чыга алганы, көркөм сөз каражаттары менен кынтыксыз иштегени, ыр жазуу техникасын мыкты билгени көрсөтүлдү.

Негизги сөздөр: Сооронбай Жусуев; сүйүү темасы; сүйүү лирикасы; “О, анда көктөм эле” ыры; кыргыз поэзиясы; стилистикалык өзгөчөлүк; көркөм идея.

СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛИРИКИ СОРОНБАЯ ЖУСУЕВА: НА ПРИМЕРЕ СТИХОТВОРЕНИЯ "АХ, ТОГДА БЫЛА ВЕСНА"

В работе рассматривается любовная тема в лирике поэта С. Джусуева на примере стихотворения «Ах, тогда была весна». Целью исследования данной работы является раскрытие поэтических особенностей любовной лирики поэта, в частности, исследуется художественно-стилистическое мастерство языка, а также психологическое и эмоциональное состояния автора, отраженные в поэтических образах. Таким образом, в данной работе анализируется идейное содержание стихотворения «Ах, тогда была весна», а также выявляются функции языковых художественных средств в раскрытии идеи и особенности композиционного строя произведения. В общем, к основным чертам поэтического мастерства поэта С. Жусуева можно отнести следующее: несбывшаюся любовь он описывает с крайней грустью, не в пессимистическом настроении, а в светлом настрое, поэт стремится к созданию ярких и впечатляющих образов в своей лирике развивает разнообразные композиционные планы в одном стихотворении. Поэт безукоризненно работал со средствами художественной выразительности и прекрасно владел техникой стихосложения.

Ключевые слова: Сооронбай Жусуев; тема любви; любовная лирика; стихотворение “Ах, тогда была весна”; кыргызская поэзия.

THE THEME OF LOVE IN THE LYRICS OF SOORONBAI JUSUEV: THE EXAMPLE OF THE SONG "O THERE WAS SPRING"

The article discusses the reflection of the theme of love in the lyrics of the poet S. Dzhusuev based on the example of the poem "Ah, then it was spring." The purpose of the article is to show the poetic features of his love lyrics, in particular, the artistic and stylistic mastery of his language and the function of psychological